

UDK 37

ISSN 2545 - 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 23. 1.

SOCIAL SCIENCES

KIJ

Vol. 23

No. 1

pp. 1-390

Skopje 2018

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 23.1***

Promoted in Budva, Montenegro

24-27.05.2018

KNOWLEDGE – International Journal

Vol. 23.1

Budva, Montenegro, May, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 23.1

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 23.1

ISSN 1857-923X (for e-version)

ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, Skopje (Macedonia)

Vice presidents:

Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)

Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)

Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)

-
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
 - Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
 - Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
 - Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
 - Prof. Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
 - Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
 - Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
 - Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
 - Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
 - Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
 - Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
 - Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
 - Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
 - Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
 - Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
 - Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
 - Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
 - Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)

-
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Mitko Kotochevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
 - Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
 - Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
 - Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
 - Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
 - Prof. Nadka Kostadinova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
 - Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
 - Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
 - Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
 - Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
 - Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
 - Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
 - Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
 - Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
 - Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
 - Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad

(Bulgaria)

- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Shyqeri Kabashi, College “Biznesi”, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Todorcka Atanasova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

EDITORIAL REVIEW BOARD

- Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Mersad Mujevic, PhD, Podgorica (Montenegro)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Krasimira Staneva, PhD, University of Forestry, Sofia (Bulgaria)
- Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)

- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Trayan Popkochev PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Zlatko Pejkovski, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)

Contents

COMPETITIVE ADVANTAGES OF PRIVATE EDUCATION IN BULGARIA.....	19
Evgenia Penkova.....	19
Alexander Valkov	19
EDUCATION AND SKILLS AS COMPONENTS OF HUMAN CAPITAL.....	25
Dušan Cvetanović	25
Danijela Despotović.....	25
Slobodan Cvetanović	25
THE EFFECTS OF POSITIVE PSYCHOLOGY ON THE QUALITY OF EDUCATION.....	33
Marija Kotevska Dimovska	33
PROACTIVE ENVIRONMENT IN THE UNIVERSITY PEDAGOGIC EDUCATION (THEORETICAL QUALITY FRAMEWORK FOR HIGHER EDUCATION SERVICES).....	39
Sofia Dermendjieva	39
Gergana Dyankova.....	39
INCLUSIVE EDUCATION POLICIES IN SOME EU COUNTRIES AND THE BALKANS.....	45
Vedat Bajrami	45
CREATIVITY DIAGNOSTICS OF STUDENTS 1-4 CLASS OF TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP	55
Elka Valcheva	55
SUGGESTOPEDIC MODELING OF A PROACTIVE LEARNING ENVIRONMENT FOR UNIVERSITY STUDENTS STUDYING PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL PEDAGOGY	61
Mariana Balabanova	61
TEACHER PERFORMANCE ASSESSMENT IN BULGARIA AND GREECE – THE STATE OF THE ART AND COMPARATIVE ANALYSIS	67
Anna Debrenlieva – Koutsouki.....	67
SUGGESTOPEDIA AS AN ELEMENT OF PROACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE PROFESSIONAL PREPARATION OF PRE-SCHOOL TEACHERS	75
Elka Yanakieva	75
Nino Mihaylov	75
THE OPPORTUNITIES OF THE PROACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR BUILDING AN ETNOCULTURAL COMPETENCY WITHIN STUDENTS – FUTURE TEACHERS.....	83
Veska Vardareva.....	83
Violin Vasilev	83
CREATIVITY AS A KEY ELEMENT IN SYSTEM- PROCESS APPROACH CIR IN INNOVATION MANAGEMENT.....	91
Monika Markovska	91
Bozidar Milenkovski.....	91
Sasho Dodovski	91
THE PROCESS OF READING AND THE METHOD OF WORK WITH TEXT IN PRIMARY TEACHING	97
Irena Kitanova.....	97
THE PROCESS OF ESTABLISHING EFFECTIVE INTERACTION WITH STUDENTS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE TRAINING AND THE ROLE OF THE UNIVERSITY LECTURER IN IT.....	101
Marinela Grudeva	101
Yordanka Dimitrova	101

SELF-EVALUATION ABILITIES OF THIRD GRADERS' PROJECT ACTIVITIES - LEVEL VERIFICATION AND ADEQUACY.....	109
Radoslava Topalska	109
CREATIVE WRITING AS A SKILL	115
Penka Nikolova Avramova	115
HIGHER SCHOOL PREPARATION AND REALIZATION IN CONDITIONS OF MARKET ECONOMY	119
Nevena Slavova Philipova	119
Mariana Shehova – Kanelova	119
THE TEACHER' ROLE FOR THE FORMATION OF THE POLITICAL CULTURE.....	123
Petрана Stoykova	123
Adem Zərbash.....	123
WORK ON A PROJECT IN THE SECOND GRADE	131
Gabriela Kirova.....	131
TRAINING OF TEACHERS, LEGISLATION AND EXPERIENCE IN ALBANIAN EDUCATION .	137
Ndrіçim Mehmeti.....	137
Fatmir Tartale.....	137
TEACHER IN QUALITY SCHOOL - CHALLENGES AND PERSPECTIVES	141
Tamara Stojanović-Đorđević	141
Vojislav Ilić.....	141
Andrijana Šikl-Erski	141
THE POSSIBILITY OF STANDARDIZING EDUCATION AND TRAINING IN SECURITY SYSTEMS	149
Stoyko Stoykov.....	149
Sevdalina Dimitrova	149
Rumen Marinov	149
CONTEMPORARY TEACHING METHODOLOGIES: SCIENCE AND ART.....	157
Orjeta Baja	157
“THE CHILDREN'S SUBCULTURE” PROBLEM IN THE AREA OF PEDAGOGICAL RESEARCH	161
Maria Georgieva	161
ДИДАКТИЧЕСКИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА АКТИВНОТО УЧЕНЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В НАЧАЛНИТЕ КЛАСОВЕ.....	167
Светослава Соколова	167
INTERDISCIPLINARITY, THE GREAT CHALLENGE OF TEACHING TODAY	173
Anastasi Prodani	173
Silvana Nini	173
QUESTIONS AS A TOOL OF TEACHING	179
Teuta Iljazi	179
CONTEMPORARY ASPECTS OF INTERNET ADDICTION IN SCHOOL AGE	185
Nikola Sabev	185
THE IMPORTANCE OF RECEIVING FEEDBACK IN THE PROCES OF SELF-EVALUATION.....	191
Esad R. Kurejšepi.....	191
Vedat M. Bajrami.....	191
A STUDY ON STUDENT'S LEARNING STYLES USING FELDER-SILVERMAN MODEL.....	195
Loreta Leka	195

Alda Kika.....	195
DEVELOPMENT AND VALIDATION OF THE BULGARIAN VERSION OF THE SCALE ASSESSING GENDER STEREOTYPES IN MATHEMATICS	201
Staribratov I.P.	201
PROJECT-BASED LEARNING ACTIVITIES IMPLEMENTATION AND POSSIBILITIES IN THE PRIMARY STAGE OF EDUCATION IN MATHEMATICS.....	209
Radoslava Topalska	209
NEW GLOBAL FINANCIAL SYSTEM: CONTRIBUTION FOR NEW ECONOMIC THEORY	213
Halil Kalač	213
ANALYSIS OF THE ECONOMIC ASPECTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT	221
Marina Blazhekovikj Toshevski	221
Bardhyl Tushi.....	221
STATEMENT OF INCOME AND EXPENSES – SOURCE OF INFORMATION FOR THE ANALYSIS OF ENTERPRISE’S BUSINESS EFFICIENCY.....	227
Rositsa Ivanova.....	227
EMPLOYEES RELOCATION ISSUES: BANKS ACQUISITION CASE.....	233
Tamás Bakó	233
HUMAN NETWORKING ON THE BASIS OF GENERALIZED TRUST	241
Jovan Borišić.....	241
Siniša Zarić	241
POSSIBILITIES FOR PROJECT FINANCING OF NON-GOVERNMENT SECTOR IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....	247
Neda Petroska-Angelovska.....	247
Marija Takovska	247
Marija Magdincheva-Shopova.....	247
SOCIAL ENTREPRENEURSHIP FROM A QUALITY MANAGEMENT PERSPECTIVE IN THE PROCESS OF SOCIAL VALUE CREATION	255
Goran Golubovski.....	255
Marina Kantardjieva	255
THE ROLE AND IMPACT OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON ORGANIZATIONAL PERFORMANCE IN REPUBLIC OF MACEDONIA	261
Irena Ashtalkoska.....	261
Savo Ashtalkoski	261
Nikolce Marinovski	261
THE ROLE OF HUMAN RESOURCES IN MODERN ORGANIZATIONAL SYSTEMS	269
Nedžad Azemović.....	269
Rešad Azemović	269
SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE PAST AND NOWADAYS	275
Suada A. Džogović	275
THE IMPACT OF BRANDED EVENTS ON THE SUCCESS OF A TOURIST DESTINATION	281
Marina Jovićević Simin	281
Slobodan Živkucin.....	281
SOCIO-ECONOMIC OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN THE MUNICIPALITY OF BEROVO	287
Vladimir Kitanov	287

FUZZY FINANCIAL ANALYSIS MODELS	291
Yuliyana Velkova	291
ACCOUNTING IN THE CONTEXT OF GLOBAL CORPORATE MANAGEMENT – CONTEMPORARY REQUIREMENTS AND PROBLEMS	295
Diana Petrova	295
THE IMPACT OF THE MONETARY POLICY ON THE ECONOMIC GROWTH AND THE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	299
Neritan Turkeshi	299
BAILING OUT FINANCIAL INSTITUTIONS AS THE EPITOME OF THE FINANCIAL SYSTEM TODAY	305
Ljubisa Zlatevski	305
MANAGING OF ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS	311
Victorija Kafedziska	311
THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION ON THE EMPLOYMENT	317
Marija Stojanova	317
Frosina Nikolovska	317
Mila-Zibak Dimkovska	317
RISKS INFLUENCING SOFTWARE PROJECTS AND MANAGING THEM DURING THE REQUIREMENT ENGINEERING PROCESS	321
Kaltrina Ukalli	321
Ljupcho Antovski	321
MATHEMATICAL MODELS IN THE FUNCTION OF CREDIT RISK MANAGEMENT II	329
Kristina Zogović	329
AGROTURISM AS A MEASURE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT ON THE RURAL ENVIRONMENT	335
Goran Mihajlovski	335
Trajan Dojcinovski	335
Katerina Bojkovska	335
Nikolce Jankulovski	335
THE ROLE OF PROFESSIONAL COMPETENCE TO INCREASE PRODUCTION EFFICIENCY IN FARMS OF THE AGRICULTURAL SECTOR	341
Milena Tepavicharova	341
USE OF SYMMETRICAL MODEL OF COMMUNICATION ON LOCAL GOVERNMENT’S WEB SITES IN SERBIA - CONTENT ANALYSIS	349
Dragana Perković Antić	349
PROMOTION OF TOURISM IN MACEDONIA, CHANCE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE	353
Vladimir Kitanov	353
INVESTMENT FUNDS AND EFFICIENT ALLOCATION OF RESOURCES	357
Ljubisa Zlatevski	357
TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET IN BULGARIA AND THE COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS REGION (2008-2016)	363
Milen Mitkov	363
THE INFLUENCE OF LEARNING AND KNOWLEDGE ON THE DECISION TO CHOOSE LIFE INSURANCE	371
Jadranka Denkova	371

Branka Denkova.....	371
PROBLEMS OF MEASUREMENT IN SOCIAL SCIENCES.....	379
Milica Brankovic	379
Jovanka Vukmirović	379
Ana Zekavica	379
Aleksandra Vukmirović	379
BUSINESS WOMAN - THE PAST, PRESENT, FUTURE	385
Azra Ahmetović	385

PROMOTION OF TOURISM IN MACEDONIA, CHANCE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

Vladimir KitanovUniversity "Goce Delchev", Stip, Republic of Macedonia, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Abstract: Regardless of the development, almost all countries tend to develop tourism, i.e. to seriously engage in the tourism flows, because this provides the dynamics of the total social economic development. Tourism is an important indicator of economic development, the achieved standard, material well-being, cultural level, politics and other openness and cooperation. Macedonia has no doubt, has a quality and diverse basis for the development of tourism. Natural activities, as well as the achieved level of upcoming and other capacities indicate that several types of tourism can develop, especially considering the spatial diversity of the natural potential. In doing so, one should bear in mind that Macedonia is a very attractive transit area.

The development of the tourism economy depends mainly on the level and state of development of the entire economy of a country. We can conclude that the construction of the tourist economy is related to other economic activities. Accordingly, a small country such as Macedonia, according to the territorial size and the number of inhabitants, should direct its economic growth through the development of tertiary activities, among which a significant place is taken by tourism.

Keywords: promotion of tourism, economic development, economic development, benefits, natural potential.

ПРОМОЦИЈА НА ТУРИЗМОТ ВО МАКЕДОНИЈА, ШАНСА ЗА СТОПАНСКИ И ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ НА ДРЖАВАТА**Владимир Китанов**Универзитет "Гоце Делчев", Штип, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Резиме: Без разлика на развиеноста, речиси сите земји настојуваат да го развијат туризмот, т.е. сериозно да се вклучат во туристичките текови, затоа што со тоа се обезбедува динамика на вкупниот општествено - економски развој. Туризмот е значаен показател на стопанската развиеност, достигнатиот стандард, материјалната благосостојба, културното ниво, политиката и друга отвореност и соработка. Македонија, нема сомневање, има квалитетна и разновидна основа за развој на туризмот. Природните активности, па и достигнатото ниво на претстојни и други капацитети упатуваат на тоа дека можат да се развиваат неколку видови туризам, особено ако се има предвид просторната разновидност на природниот потенцијал. Притоа, треба да се има предвид дека Македонија е многу привлечно транзитно подрачје.

Развојот на туристичкото стопанство, главно зависи од нивото и состојбата на развиеност на целокупното стопанство на една земја. Можеме да констатираме дека изграденоста на туристичкото стопанство е поврзано со другите стопански дејности. Според тоа, мала земја каква што е Македонија, според територијалната големина и бројот на жителите, својот стопански подем треба да го насочи низ развој на терцијални дејности, меѓу кои значајно место зазема туризмот.

Клучни зборови: промоција на туризмот, стопански развој, економски развој, придобивки, природен потенцијал.

ВОВЕД

Зголемувањето на зачестеноста на извозот на општествениот производ го предодредува туризмот на Македонија за постигнување на високи девизни и вкупни развојни ефекти. Затоа, во очекуваните ефекти на туризмот на подолг рок, треба да се појде од значајно драматичен раст, што би обезбедил пораст на неговото учество во општествениот производ од околу 6-8 проценти долгорочно сметано. На тоа треба да се додадат и зголемувањето на основните и дополнителните вработувања во останатите придружни дејности, особено во трговијата (малопродажбата). Генераторската улога на туризмот во стопанскиот развој на Македонија, како и познатите мултипликаторски ефекти што ги создава туризмот, ќе придонесат и за зголемување на вкупното вработување во комплементарните гранки, подобрување на платниот биланс во

надворешно-трговската размена, подобра соработка со државите, особено од соседството, унапредување на културата, развој на науката... Затоа, сметам, дека во вкупниот развој на

Македонија е неопходно да се одредат стопанските приоритети на државата, а според мое мислење тоа се туризмот, стопанството и сообраќајот. Врз основа на тоа, може да се констатира дека "задачата се сведува токму на изнаоѓање на онаа гранка (или група гранки) која согласно постојната структура во регионот ќе може, во тој миг, да ја покаже својата движечка сила и способност и да биде пол на растот".

Ако сакаме да ги одредиме основните цели и правци во развојот на туризмот на Македонија, тоа би биле: интензивирање на вкупниот развој низ поцелосно користење на постојните капацитети, брзо и значајно излегување на Македонија како туристичка дестинација на меѓународниот пазар, развивање на домашниот туризам, подобрување на вкупната организираност во функција на поефикасно управување на развојот во туризмот, градење на стопански амбиент во туризмот, што ќе стимулираат вложувања во оваа област (приватизација и претприемништво). Основните предуслови за развој на туристичкото стопанство во Македонија би биле конзистентна фискална политика, финансиски кредит за поттикнување на извозот, акциски капитал, странски капитал и интернационализација на работењето во туризмот и трговијата. Во приоритетните правци за развојот се туризмот на големите градови, планинскиот туризам, бањски и туризам врзан за посебни интереси, како што се лов и риболов, култура, верски туризам, туризам на село, фото. За да се оствари успешно мисијата, е неопходна стратегија за развој на туризмот во Македонија, закон за туризам, оперативен план за реализирање на стратегијата, како и мерки во доменот на економската, фискалната и кредитно-монетарна политика, што би можеле да го подигнат развојот на туризмот и би го обозначиле неговиот забрзан развој.²⁰⁹

ПРОМОЦИЈА ВО ТУРИЗМОТ

Стопанскиот раст и развој предизвика крупни промени во деловната концепција на претпријатијата кои се поинтезивно маркетиншки се оријентираат. Научно – техничкиот и технолошкиот подем и неговата практична валоризација доведе до реструктурирање на пазарниот систем. Понудата квантитативно ја надмина побарувачката, но едновременно го актуелизира прашањето колку производите и услугите можат, со својот квалитет и асортиман, целосно да ги задоволат нараснатите и променливи потреби, желби и барања на купувачите. Ваквите сложени, висококонкурентни услови на пазарот ги принудиле претпријатијата да го бараат својот успех во потрошувачите темелејќи го работењето врз принципите на маркетингот.

Во економската теорија постои шаренило од дефиниции кои поимовно го определуваат маркетингот и неговата содржина. Некои го објаснуваат како посебна научна област, други како деловна функција на претпријатието или негова деловна филозофија а постојат и такви кои маркетингот го сваќаат како современ економски процес. Според Котлер (P. Kotler) маркетингот претставува „општествен и менаџерски процес со кој по пат на создавање односно креирање понуда и размена на производи и вредности со други, поединците или групите го добиваат она што им е потребно и она што тие го саќаат“. Американската асоцијација по маркетинг го дефинира како менаџерска функција, односно процес на планирање и извршување на одредена концепција, формирање на цените, промоција и дистрибуција на идеи, стоки и услуги, со цел да се иницира размена што ќе ги задоволи поединечните и организациските цели.²¹⁰

Преку реално поставени маркетинг цели, адекватно формулирана маркетинг стратегија и ефективно креирана комбинација на инструментите на маркетингот, претпријатието може да се одржува долгорочна успешна комуникација со пазарот. Во тој комуникациски процес промоцијата има многу значајно место и улога. Таа претставува збир на разноврсни активности преку кои претпријатијата комуницираат со своите потрошувачи. Нејзината основна цел е да го унапреди пласманот и да ја поттикне потрошувачката на производите и услугите. За да ја оствари целта, промоцијата има неколку битни задачи. Таа ги информира купувачите за постоењето на производот, можностите и условите на негово прибавување. Преку својот облик и содржина влијае врз психата на потенцијалните купувачи иницирајќи нови мотиви, желби, ставови и уверувања кај нив. Со својата персуазивно – информативна улога треба да го побуди интересот на потенцијалните потрошувачи за промотивниот производ односно услуга. „Ефективен е оној процес на комуницирање со пазарот ако овозможи позитивна промена на ставот на постојните и потенцијалните

²⁰⁹ Д-р Слободан Черовиќ, универзитетски професор од Нови Сад, за веб порталот:

<http://vecer.mk/makedonija/turizmot-shansa-za-stopanski-razvoj>

²¹⁰ Д. Доганов, Маркетинг в туризма, Princeps, Софија, 1998, стр.17

купувачи кон производитите и услугите на претпријатието, доколку влијае врз обликување на позитивно мислење или промена на мислењето и однесувањето во процесот на купување на пазарот²¹¹.

ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОМОЦИЈА

Промоцијата е оној дел на маркетинг активностите преку кој претпријатието комуницира со своето маркетинг окружување. Затоа позната е уште како маркетиншка комуникација. По својата содржина промоцијата претставува збир на разновидни активности кои претпријатието ги користи за да одржува постојани врски со своите постојни и потенцијални купувачи. Додека за маркетингот може да се каже дека претставува двонасочен комуникациски процес меѓу учесниците на пазарот, промоцијата претставува едностран тек на информации кои имаат за цел да го побудат интересот на купувачите за одреден производ, марка на производот т.е. услугата.

Во услови на современо пазарно работење претпријатијата може да се успешни само ако ги реализираат своите производи и услуги на пазарот. Тоа може да го постигнат комуницирајќи со своите посредници, потрошувачи и со пошироката јавност, промовирајќи им ги своите производи, идеи, услуги, дејности. Промоцијата ги содржи облиците на масовно комуницирање на производителот со купувачот со основна задача да ги запознае потрошувачите за постоењето на производот и неговите карактеристики и со тоа да создаде поволно мислење на потрошувачот за производот или услугата со крајна цел промовирањето на производ да биде прифатен во процесот на размена.

Поаѓајќи од улогата на промоцијата и поголемиот број на активности што таа ги содржи, во литературата се појавуваат различни сваќања и објаснувања на поимот промоција. Во своето етимолошко значење промоцијата претставува унапредување. Но, неговото значење е пошироко и во теоријата нема една унифицирана и општо прифатена дефиниција. Дури и самиот поим промоција различно е толкуван така што некои автори го тумачат како унапредување на продажбата, некои преку неа согледуваат комуницирање со пазарот или промоција на продажбата и слично.²¹²

ПРОМОЦИЈА НА ТУРИСТИЧКА ДЕСТИНАЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА ЗА ПРИМЕНА НА ТУРИСТИЧКА ПОЛИТИКА

Успехот што ќе се постигне на пазарот е условен од меѓусебното дејство на сите елементи на маркетинг миксот. Меѓутоа, промоцијата на туристичката дестинација има пресудна важност заради специфичноста и карактерот на туристичките услуги, нивното соочување со голем број конкурентски дестинации на меѓународниот туристички пазар и можноста добрата и услугите на една туристичка дестинација лесно да се субституираат со производот на друга туристичка дестинација.

Преку промоцијата, туристичката дестинација треба да изгради сопствен идентитет и да развива позитивен имиџ за вкупната своја содржина на туристичките услуги што ги нуди.

Промоцијата на туристичката дестинација се врши од страна на туристичките претпријатија, институции, владини и невладини органи и организации, преку изразување и претставување на атрактивностите на дестинацијата. Промоција вршат угостителските претпријатија, промовирајќи го својот туристички производ како и туристичките посредници кога ја претставуваат содржината на туристичкиот аранжман што го нудат. Посебна улога и значење во промовирање на туристичката дестинација имаат регионалните и националните органи и организации во кои се вбројуваат туристичките организации и органи на државата на локално, регионално и национално ниво. Промотивните пораки ги пренесуваат до потенцијалните туристи во емитивните туристички подрачја користејќи ги сите расположливи медиуми во тие подрачја, преку сопствените или национални туристички претставништва т.е. агенции во нив или преку формите на туристичкото посредување. За промовирање на туристичката дестинација со комплексот на своите материјални и културни вредности преку туристичките посредници се применуваат повеќе различни активности меѓу кои: вклучување на дестинацијата во промотивните материјали на туристичките посредници, организирање на промотивни посети за членовите на туристичките посредници на туристичката дестинација која се промовира и др.

²¹¹ J. Сенечкиќ, Промоција у туризму, Микрорад, Загреб, 1998, стр.5

²¹² Симонческа, Ј. (2005), Промотивни активности во туризмот, Охрид, стр.13

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Асен Давитков, Аналитична информација за шумите на општина Делчево и М.Каменица до 31. 12 2004 година – 50 год. работа и постоење на шумско стопанство "Голак"– 1951 до 2002 година, Делчево.
- [2] АВРМ, Центар за вработување, Делчево (заклучно со 31.12.2006)
- [3] Ахил Теохаров, Монографија на манастирот „Св. Архангел Михаил во Берово“, Манастир „Св. Архангел Михаил“, Берово, 1968.
- [4] Благоја Алексов, Берово низ просторот и времето (хроника), Алексов Б., Берово, 2003.
- [5] Велкоски С.:Сообраќајот и туризмот, Охрид, 2007.
- [6] Д-р Јаковлев, З. (2011), Анимација во туризмот, Штип
- [7] Доц. д-р Ташков, Н., Туристички вредности на бањите во Република Македонија
- [8] Доц.д-р Златко Јаковлев, Штип, 2011, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за туризам и бизнис логистика – Гевгелија, Анимација во Туризмот
- [9] Котески Ц., Меѓународен Туризам, интерна скрипта за факултет за туризам и бизнис логистика – Гевгелија
- [10] Симонческа, Л., Промотивни активности во туризмот, Охрид, 2005
- [11] Д. Доганов, Маркетинг в туризма, Pricers, Софија, 1998, стр.17
- [12] Ј. Сенечик, Промоција у туризму, Микрорад, Загреб, 1998, стр.5